

Mottagare
Kommunstyrelsen

Samverkan va/renhållning mellan Sundsvall, Timrå, Nordanstig och Ragunda Kommuner

Förslag till beslut

Kommunfullmäktige beslutar att ge kommunstyrelsen i uppdrag att studera möjligheterna till utvidgad samverkan inom MittSverige Vatten och Avfall AB (MSVAB) och ta fram förslag på hur sådan samverkan skulle kunna utvecklas att även innefatta Ragunda kommun och hur den utformningen skulle kunna ske.

Kommunstyrelsen bör presentera ett beslutsförslag till kommunfullmäktige innan årets slut.

Sammanfattning av ärendet

Samhällsbyggnadsförvaltningen föreslår kommunfullmäktige att ge kommunstyrelsen i uppdrag att utreda möjligheterna till utvidgad samverkan inom MittSverige Vatten och Avfall AB (MSVAB) och ta fram förslag på hur sådan samverkan skulle kunna utvecklas att även innefatta Ragunda kommun och hur den utformningen skulle kunna ske.

Det är fördelaktigt om kommunfullmäktige lämnar sitt besked i frågan så snart som möjligt, för att kommunen på sätt kan ta ställning till ett eventuellt inträde den 1 januari 2023. Medlemskommunerna i denna samverkan behöver i sin tur ta erforderliga beslut i sin styrelse och i sina respektive kommunfullmäktige om Ragunda kommun tillåts och bestämmer sig för att inleda samarbetet.

Inom Sundsvall och Timrå i Västernorrlands län har det sedan 2004 bedrivits verksamhet i gemensamt bolag, 2007 blev Nordanstigs kommun i Gävleborgs län in i det samarbetet. MittSverige Vatten AB. Sedan 2017 är MittSverige Vatten och Reko Sundsvall tillsammans MittSverige Vatten och Avfall. I Timrå och Nordanstig hanteras avfallet av kommunen precis som tidigare. Bolaget skapar även möjligheter till vidareutveckling mot vidgat regionalt samarbete i syfte att på ett bättre sätt tillvarata en bredare regions samlade resurser. Diskussionerna skall även ses mot bakgrund av va-branschen samt avfallsbranschens behov av utveckling för att möta nya och förändrade förutsättningar. MittSverige Vatten och Avfall ägs av Sundsvall

Vatten AB (76 procent), Timrå Vatten AB (18 procent), Reko Sundsvall AB (4 procent) och Nordanstig Vatten AB (2 procent).

Nuvarande organisation

Ragunda kommun har i dagsläget nio personer anställda, (plus en vakant tjänst) som arbetar med vatten och avlopp (VA) och därtill med hanteringen av avfallet, samt med administrationen gällande detta område.

VA-verksamheten som bedrivs av fem driftstekniker och en VA-ingenjör behöver röra sig i våra drifts områden i kommunen som är: Hammarstrand, Bispgården, Stugun, Höglunda, Strömsnäs, Köttsjön, Kilen, Pålgård, Gevåg, Ragunda, Mårdsjön, Borgvattnet och Överammer. Det produceras ca. 650 000 m³ vatten per år från 10 vattenverk. Avloppsreningen sker vid 12 reningsanläggningar. VA-ledningsnätet är cirka 17 mil långt i våra vatten- och avloppsledning. Omsättningen 2021 var cirka 11,5 miljoner kronor.

Avfallsverksamheten hanteras i dagsläget endast av 2,5 anställda inom kommunen. En verksamhetsansvarig, en avfallstekniker samt en administratör. Administratören jobbar 50/50 åt båda va och renhållningen. Ragunda kommun har återvinningscentraler i Stugun och Hammarstrand (och återvinningsstationer som drivs av FTI i Borgvattnet, Stugun, Krokvåg, Hammarstrand och Bispgården.) Det finns en slamtipp i Böle Bispgården där slam från enskilda avlopp töms. Omsättningen 2021 gällande avfallsverksamheten var ca 8,5 miljoner kronor.

Ärende

Samverkansmotiv

Varje dag under sin livstid ger människan upphov till en mindre eller större mängd avfall. Avfall är en viktig fråga som både berör och engagerar. Vi upplever idag brist på naturresurser på grund av överutnyttjande av såväl förnyelsebara som ändliga resurser. Vi lever i ett samhälle i förändring där förebyggande av avfall, återbruk och återvinning har kommit i fokus. Vi köper mer begagnat, hyr, lånar eller delar. Detta sparar på både plånboken och på miljön. Nästan allt avfall vi lägger i soptunnan, lämnar på återvinningscentralen eller återvinningsstationen kan återanvändas som produkter eller återvinnas antingen som material eller energi. Alla människor har sin egen syn på vad avfall är samt vad det innebär för dem praktiskt i deras privatliv och i deras yrkes - verksamma liv. Det är viktigt att avfallshanteringssystem är enkelt att förstå och används rätt i vardagen av alla kommuninvånare, turister och verksamheter med flera som lever och verkar i vår region. Kunskap och handling måste gå hand i hand för att avfallshanteringen ska fungera för både människorna som lämnar och de som hämtar, transporterar och behandlar avfallet. I byggandet av det hållbara samhället behöver infrastruktur för avfallshantering fungera och tillfredsställa användarens behov. Under de sista trettio

åren har aktörerna som ansvarar för avfallshanteringen blivit fler, avfallsmängderna och kravet på källsortering med utsortering i fler fraktioner ökat. Inom Ragunda kommun har vi enligt de direktiv och lagar som gäller i Sverige och EU startat upp arbetet med matavfallsinsamling och har ett avtal med en biogasanläggning dit matavfall ska tas om hand. Det vi bör beakta i även detta fall är att avfallshanteringen tar mer plats i anspråk och är mer komplex. Om den fysiska planeringen för avfallshantering uppmärksammas i ett tidigt skede och har en självklar roll i alla skeden av samhällsplaneringen uppnås många fördelar och intressekonflikter förhindras. Den möjliggör minskade avfallsmängder, ökat återbruk och återvinning, effektiva transporter och säker arbetsmiljö. Rätt hanterat avfall är en resurs och kan ersätta bland annat uttag av ändliga resurser. Fel hanterat avfall kan orsaka hälsoproblem, miljöproblem och stora kostnader.

För att klara krav på planering av drift, underhåll, säkerhet, miljö och ekonomisk effektivitet inom va- och renhållningsområdet grundat på framtida miljö- och naturresurskrav erfordras bättre tillvaratagande av samlade resurser och kompetens inom regionerna. Alltmer minskande intäkter såväl generellt inom landet som i Ragunda kommun leder till obalans mellan fasta kostnader och intäkter då de senare är kopplade till använd mängd vatten och antalet betalande kunder. För att möta denna situation måste alla möjligheter till effektivisering utnyttjas. Utan hjälp av stordriftsfördelar kan va- och renhållningsbranschen få svårt att bemästra framtidsutmaningarna. Behovet av samordning av resurser och åtgärder för att möta växande problem inom tex vattenanknutna verksamhetsområden som berörs i EU:s ramdirektiv för vatten. [Vattendirektivet \(2000/60/EG\)](#) antogs 2000 och syftar till att skydda och förbättra EU:s alla vatten.

I Sverige infördes vattendirektivet i svensk lagstiftning år 2004 genom

- [5 kap. miljöbalken](#)
- [förordning \(2004:660\) om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön](#)
- [förordning \(2017:868\) med länsstyrelseinstruktion.](#)

Genom ytterligare vidgad driftsamverkan skulle en större bas uppnås att slå ut kostnader för maskiner, utrustning, material, specialkompetens och administrativa tjänster på. Bättre förutsättningar skulle skapas för utveckling av specialkompetens inom både renhållningsområdet och va-området för att möta en mer komplex framtid. Större säkerhet skulle även erhållas avseende jour- och beredskapsverksamheten.

Tillskott av aktiekapital vid eventuella bolagsbildningar får ej heller någon negativ resultateffekt, eftersom överlåtaren förutsätts få utdelning på aktierna motsvarande dennes långfristiga upplåningskostnader.

Ökad samordning underlättar även planering, finansiering, inköp, förrådshantering samt genomförande av kvalitets- och miljöarbete.

Samverkansform

Samverkan kan ske i olika former och vara mer eller mindre långtgående. Utifrån de förutsättningar som föreligger med den organisation som MittSverige Vatten och Avfall AB valt, är ett kommunägt aktiebolag för ägande av anläggningarna i Ragunda kommun att föredra.

Legala förutsättningar

Förutsättningarna för samarbete i ovan nämnda form som redovisats bör främst granskas utifrån de regelverk som återfinns i kommunallagen, va-lagen och lag om offentlig upphandling (LOU). Kommunallagen för kommunal verksamhet som bedrivs i bolagsform gäller i stort sett samma kompetensregler som för en kommun. Det som inte är tillåtet för en kommun utifrån de legala verksamhetsgränser som uppställts får heller inte ett kommunalt bolag ägna sig åt. Bland de principer för kommunal kompetensbestämning som uppställts och som här är av särskilt intresse märks främst lokaliseringsprincipen (kommunallagen 2 kap. 1§). Principen har generell räckvidd för all kommunal verksamhet (undantag för vissa särskilt reglerade områden). Lokaliseringsprincipen innebär att en angelägenhet måste bäras upp av ett till kommunen eller dess medlemmar knutet intresse för att kunna omhändershas av kommunen. Med andra ord, angelägenheten ska vara av betydelse för det egna kommunområdet och dess innevånare. I principen ligger däri även den begränsningen att en kommun inte får ingripa i annan kommuns angelägenheter. Lokaliseringsprincipen har emellertid modifierats i rättspraxis och kommunerna har i flera hänseenden tillerkänts en större intressesfär än det egna geografiska området. Omständigheter — ibland samverkande — kan hämtas från rättspraxis som ger stöd för en kommun eller en kommunal bolagsrätt att bedriva va- och renhållningsverksamhet i annan kommun.

Exempel på sådana omständigheter kan vara

- tillfällig överkapacitet
- avsaknad av nödvändig service från näringslivet
- behov av speciell kunskapsanskaffning
- sammankopplade verksamheter genom exempelvis försäljning av vatten och mottagande och omhändertagande av avloppsvatten; samt samarbete för förbättrat resursutnyttjande genom gemensamt ägda företag.

Även om kommunalt samarbete för bättre resursutnyttjande genom gemensamma bolag är tillåtna begränsas samarbetet av proportionalitetsprincipen, d.v.s. deltagande kommun kan bara gå in i verksamheten i förhållande till det egna intresset.

Ekonomiska motiv

För att uppnå målsättningarna i en väl uppdaterad och genomförd avfallsplan kan det behövas att genomföras ett antal åtgärder och investeringar. Alla förändringar påverkar i någon utsträckning Ragunda kommuns ekonomi. Avfallsplanens målsättningar och aktiviteter spänner över lång tid. Eftersom nuvarande avfallsplan är undermålig och inte uppdaterad på över 20 år går det inte att utesluta stora ökade kostnader och behov av ökade personella resurser på längre sikt. En hög tillgänglighet med bra service vilket krävs idag för att möta upp mot de krav som finns gällande EU:s regler. Detta gäller naturligtvis inom både avfallshanteringen men även inom bland annat vattentäcksfrågor, rening, samt säkerheten kring vatten. Det beror på att det blivit mer oroligt ute i världen och att samhällen lätt kan slås ut utan vare sig vattentillförsel och konkreta och befintliga planer inom både vatten, avlopp samt renhållning. Detta kräver ständiga anpassningar av verksamheten.

Det finns stora investeringsbehov både inom va och renhållningen. Ragunda kommun har en förnyelse plan som berör 10% av ledningsnätet under en 5 års period. Uppskattade kostnader ligger på fem miljoner per år för de sämsta delar av ledningsnätet. De övriga 90% måste bedömas och prioriteras och därefter saneras. Hur stor del av de återstående ledningar som är i behov av renoveringsåtgärder går i dagsläget inte att fastställa. Exempel på större investeringar inom renhållningen är främst åtgärder och förbättringar av återvinningscentralerna för att möta dagens krav, samt framtida krav inom renhållning och avfallshantering. Ragunda kommun arbetar med att kontinuerligt förbättra personalens arbetsmiljö. Som en del av det arbetet ingår att kartlägga och åtgärda brister vid våra arbetsställen.

Utmaningarna för att klara av nödvändiga investeringar i vatten och avlopp

Detta säger branschorganisationen Svenskt Vatten:

”De tre stora utmaningarna framöver kan sammanfattas med:

- Det behövs mer pengar, ny personal med delvis annan kompetens och det behövs en förändrad organisation. Förmågan att klara av investeringar och att även i framtiden kunna säkra hållbara vattentjänster hänger tätt samman med VA-organisationens kapacitet. I klartext krävs det större organisationer med fler medarbetare med rätt kompetens. Särskilt i de små kommunerna kommer detta att vara nästintill oöverstigligt.
- Pensionsavgångarna är höga och nyrekryteringen räcker inte till. Samtidigt förändras kraven på vilken sorts kompetens och på vilken nivå som personalen måste ha. Det finns en betydande obalans mellan kommuner, där en del inte får några kvalificerade sökanden medan andra upplever en stenhård konkurrens från andra branscher och sektorer. Skillnaderna mellan olika kommuner kommer att bli än större.
- Enligt Svenskt Vatten är förmågan att skapa starka VA-organisationer helt avgörande på sikt. I de allra flesta fallen innebär det att kommuner och bolag behöver utveckla samverkan med andra. En mycket grov förenkling,

men med rejäl faktagrund, säger att en VA-organisation behöver ett befolkningsunderlag på minst 50 000 invånare för att klara av sitt uppdrag på ett hållbart sätt - även i framtiden.”

Utmaningarna inom avfall

Utdrag ur Naturvårdsverkets redovisning:

”Naturvårdsverket föreslår särskilda bestämmelser i avfallsförordningen som tydliggör:

- hushållens och andra avfallsinnehavares ansvar att sortera ut grovavfall och farligt avfall inom kommunens ansvar,
- kommunernas ansvar att tillhandahålla särskilda system för separat insamling av grovavfall och farligt avfall inom kommunens ansvar.
- krav på att de kommunala avfallsplanerna ska innehålla särskilda avsnitt om kommunens separata system för insamling av farligt avfall och grovavfall.
- särskilda krav på att även redovisa åtgärder kopplade till förebyggande och förberedelse för återanvändning av grovavfall.

Naturvårdsverket ser behov av att ta fram vägledning och lärande exempel om system för insamling av utsorterat grovavfall och farligt avfall samt avfallsförebyggande åtgärder, såsom att införa en första station för bedömning av inkommande material på återvinningscentraler. En viktig utgångspunkt för en cirkulär ekonomi är att det ska vara minst lika enkelt att lämna föremål för återanvändning som att lämna grovavfall. Möjligheten till förbättrad service genom samarbeten med privata aktörer, till exempel via tjänstekoncession, bör också ingå i denna vägledning.”

[Nya regler för avfallshantering och återvinning – från avfall till resurs \(naturvardsverket.se\)](https://naturvardsverket.se)

Återvinningsmål för kommunalt avfall

”Till 2025: 55 %, Till 2030: 60 %, Till 2035: 65 %

Skärpta regler för att beräkna återvinningsgraden ska dessutom göra det lättare att följa arbetet med att ställa om till en cirkulär ekonomi.”

Obligatoriska minimikrav för producentansvar

”Obligatoriska minimikrav för utökade producentansvar har införts, vilka bland annat handlar om informationsskyldigheter och kostnadstäckning. Kraven gäller inte bara nya utan även befintliga producentansvar, vilket innebär att alla svenska

producentansvar senast i januari 2023 ska ha setts över mot bakgrund av de nya reglerna.

Producentansvaret innebär att producenterna, inom de områden där producentansvar råder, ansvarar för att samla in och ta omhand uttjänta produkter.”

Nya återvinningsmål för förpackningar

Alla förpackningar: Till 2025: 65 % , Till 2030: 70 % . **Plast:** Till 2025: 50 % , Till 2030: 55 % . **Trä :** Till 2025: 25 % , Till 2030: 30 % **Metall (järnhaltig):** Till 2025: 70 % , Till 2030: 80 % . **Aluminium:** Till 2025: 50 % , Till 2030: 60 % . **Glas:** Till 2025: 70 % , Till 2030: 75 % . **Papper och papp:** Till 2025: 75 % , Till 2030: 85 %

Producentansvar förpackningar

”Det införs ett krav på att lämna uppgifter om återanvändbara förpackningar, uppgifter som också kommer att användas till etappmålet om återanvändbara förpackningar.

För engångsförpackningar har det skett en förändring jämfört med tidigare gällande var i återvinningsprocessen som materialåtervinning ska mätas, detta för att få en mer rättvisande bild av hur mycket material som faktiskt blir nya produkter. Dessutom införs krav på att förpackningar som består av mer än ett materialslag ska rapporteras per ingående materialslag, vilket innebär en mer komplex uppgiftslämning än tidigare.

Vidare ska uppgifter om förpackningsavfall lämnas per kommun, och uppgifter om hur mycket av förpackningsavfallet som är kommunalt avfall ska lämnas. Detta görs för att bättre kunna följa upp mål för kommunalt avfall.”

Återvinning av förpackningar och returpapper

Föreskrifter (NFS 2020:8) om skyldighet att lämna uppgifter om förpackningar och förpackningsavfall.

Ökat avfallsförebyggande arbete i kommunerna

”Kommunerna får i uppgift att informera hushållen om avfallsförebyggande åtgärder för att minska uppkomsten av avfall. Det kan till exempel handla om återbruk, hur man minskar matsvinnet eller gälla betydelsen av minskad konsumtion. En annan nyhet är att kommunerna vid behov bland annat ska informera Naturvårdsverket om avfallsförebyggande åtgärder och åtgärder för att förebygga och begränsa nedskräpning. Det här beskrivs i Naturvårdsverkets uppdaterade föreskrifter om kommunala avfallsplaner om förebyggande och

hantering av avfall. Ändringarna innebär även att det är något fler uppgifter som ska redovisas i avfallsplanerna.”

Nya krav på separat insamling av farligt avfall, textil och biologiskt avfall

”Från år 2025 ska även textilier och farligt avfall från hushåll samlas in separat. Detsamma gäller för biologiskt nedbrytbart avfall, men från och med år 2024, såvida det inte återvinns genom kompostering i hemmet. Regeringen tillsatte en utredning i januari 2020 för att bland annat ta fram ett förslag till producentansvar för textilier.”

Begreppet ”kommunalt avfall” införs

”I avfallsdirektivet har en definition av begreppet kommunalt avfall införts för att få fram mer jämförbar avfallsstatistik. Begreppet har stora likheter med den svenska definitionen av hushållsavfall.”

Flera nya krav på bygg- och rivningsavfall

”Den som producerar bygg- och rivningsavfall ska sortera ut avfallet i åtminstone sex fraktioner: trä, mineral (betong, klinker, keramik, sten), metall, glas, plast och gips. Fraktionerna ska förvaras skilt från annat avfall och även transporteras skilt”

Förbud mot att förbränna separat insamlat avfall

”Medlemsländerna ska säkerställa att avfall som samlats in separat för att förberedas för återanvändning och materialåtervinning inte direkt går till förbränning eller deponeras. Detta krav implementeras genom 3 kap. 19 § avfallsförordningen (2020:614).”

[3 kap. Avfallsförordning \(2020:614\)](#)

Ett nytt avfallsregister införs

”Tidigare har det funnits en skyldighet för de verksamhetsutövare som producerar, transporterar, eller samlar in eller handlar eller mäklar med farligt avfall att föra vissa anteckningar om avfallet, så kallad anteckningsskyldighet. Verksamhetsutövare som behandlar avfall har också haft en skyldighet att föra anteckningar om såväl farligt avfall som annat avfall. För samtliga gäller att uppgifterna ska antecknas i kronologisk ordning hos den egna verksamheten och ska kunna visas upp på begäran av tillsynsmyndigheter. Regeländringarna som infördes sommaren 2020 innebär att uppgifter även fortsättningsvis ska antecknas i kronologisk ordning hos verksamhetsutövarna men att uppgifterna dessutom ska lämnas kontinuerligt och digitalt till ett nationellt avfallsregister hos Naturvårdsverket.”

[Om rapporteringssystem för farligt avfall](#)

Föreskrifter (NFS 2020:5) om antecknings- och rapporteringsskyldighet och lämnande av uppgifter om farligt avfall till avfallsregistret

Viktiga kommande datum – ”avfallspaketet”

”5 januari 2023: Medlemsstaterna inom EU ska ha säkerställt att alla system för utökat producentansvar som har inrättats före den 4 juli 2018 följer de nya minimivillkoren i avfallsdirektivet.

31 december 2023: System för insamling av utsorterat matavfall från hushållen ska vara på plats. Arbetet ska ske så det kan samordnas med genomförandet av kravet på separat insamling av allt biologiskt avfall. Medlemsstaterna inom EU ska ha säkerställt att biologiskt avfall antingen separeras och materialåtervinns vid källan eller samlas in separat och inte blandas med andra typer av avfall.

31 december 2024: Medlemsstaterna inom EU ska ha inrättat system för utökat producentansvar för alla förpackningar.

1 januari 2025: Medlemsstaterna inom EU ska ha infört separat insamling av textilier. Medlemsstaterna inom EU ska ha infört separat insamling av farligt avfall från hushåll.”

Renhållningsordningen

Var och en av oss producerar ungefär ett halvt ton avfall varje år. För att uppnå en hållbar konsumtion behöver vi göra flera förändringar i vår konsumtion och vårt sätt att se på avfall. Avfall måste ses som en resurs. Produkters livslängd behöver öka, de behöver vara enkla att reparera, bli lättare att återvinna och slutligen måste de vara helt giftfria den dag de återvinns. Det måste också finnas lättillgängliga och välfungerande försäljningskanaler för begagnade produkter. Genom att öka produkternas livslängd minskar behovet av nyproduktion vilket ger en mindre mängd avfall och leder till ett cirkulär ekonomi. Avfall måste förebyggas och tillväxt får inte resultera i mer avfall per person. EU har beslutat om en så kallad avfallshierarki, eller avfallstrappa, som även styr hur avfallet tas omhand i Sverige vilket även Ragunda kommun är skyldig till att följa. Varje kommun ska ha en avfallsplan. Ragunda kommuns avfallsplan är från 1994 och är således inte uppdaterad eller utformad efter dagens norm och kriterier. Syftet med en avfallsplan är att tydliggöra kommunens ambitioner på avfallsområdet utifrån de nationella miljö kvalitetsmålen. Den innehåller uppgifter om avfall inom kommunen och om kommunens åtgärder för att minska avfallets mängd och farlighet. Avfallsplanen ska harmoniera med kommunens översiktsplan och ge en helhetsbild över avfallshanteringen för politiker, invånare och verksamheter så att utvecklingen strävar åt samma håll. Den ska också säkerställa en långsiktigt bra och kostnadseffektiv avfallshandling. Innehållet i kommunernas avfallsplaner regleras i Naturvårdsverkets föreskrifter om innehållet i en kommunal avfallsplan (NFS

2017:2). I föreskriften framgår att en kommunal avfallsplan bland annat ska innehålla:

- Ett väl beskrivet syfte.
- Mål och åtgärder för att förebygga och hantera kommunalt avfall. Mål och åtgärder ska utgå från de nationella miljökvalitetsmålen, etappmålen samt andra relevanta mål, strategier och planer samt avfallshierarkin.
- Mål och åtgärder för att förebygga och begränsa nedskräpning.
- Styrmedel man planerar att använda för att implementera mål och åtgärder.
- En tydlig koppling mellan fysisk planering och avfallsplanering.
- Uppgifter om kommunalt avfall. Beskrivning om förhållanden som påverkar avfallens mängd och sammansättning.
- Uppgifter om anläggningar för hantering av avfall som används av KSRR idag och uppgifter om nedlagda deponier.
- Uppföljning av föregående avfallsplan.
- Beskrivning av organisation som deltagit i framtagandet av avfallsplanen och en beskrivning av hur samråd skett.

Lokala avfallsföreskrifter

Ett av de starkaste instrumenten för att reglera avfallshanteringen lokalt är den kommunala renhållningsordningen. Renhållningsordningen består av föreskrifter, i form av detaljerade regler för avfallshanteringen i Ragunda kommun, och till den skall en väl genomarbetad och uppdaterad avfallsplan tillhöra. Föreskrifterna är ett bindande dokument som innehåller de formella reglerna för medlemskommunernas avfallshantering.

De är ett verktyg för att styra hanteringen av hushållsavfall, en rättslig grund i det dagliga arbetet och vid tvister. Då det kommunala renhållningsansvaret är begränsat till kommunalt avfall riktar sig föreskrifterna framför allt till alla som ger upphov till kommunalt avfall. I föreskrifterna finns detaljerade bestämmelser hur avfallet ska sorteras, vilka fraktioner som hämtas vid fastigheten, hur ofta avfall hämtas vid fastigheter och vilka avfallslag som måste föras till speciella avlämningsplatser till exempel farligt avfall och grovavfall som lämnas på återvinningscentraler. Den tar även upp bestämmelser om vem som har skyldighet att betala och vad man måste betala för med mera.

Föreskrifterna inriktas på att skapa förutsättningar för en väl fungerande avfallshantering för den som lämnar avfall samt för alla som yrkesmässigt hanterar

avfallet. Det innebär att den innefattar bland annat vilka krav som ställs på fastighetsägaren vad gäller utformning av hämtställen, uppställningsplats för avfallsbehållare och framkomlighet för renhållningsfordonen med mera.

Va-lagen

Att kommunal va-verksamhet lagligen kan överföras till drift i företagsform står utom tvekan. Enligt va-lagen får huvudmannen endast ta ut avgifter för verksamhetens självkostnad av abonnenterna, det vill säga att nödvändiga kostnader för va-verksamheten (24 § VAL). Avgifterna skall vara sådana att kostnaderna fördelas mellan abonnenterna på skälig och rättvis grund. Va-lagens självkostnadsregel gäller bara inom det egna verksamhetsområdet. Den är således inte tillämplig då ett va-företag säljer tjänster utanför det egna området. En följd av självkostnadsregeln är att ett va-företag, som är huvudman för va-verksamheten inom ett verksamhetsområde, knappast kan ta affärsrisker inom andra kommuner som skulle kunna medföra högre avgifter för de egna abonnenterna.

Vattentjänstlagen trädde i kraft den 1 januari 2007. Innan dess gällde lagen om allmänna vatten- och avloppsanläggningar. Den kan fortfarande gälla om exempelvis en fastighet anslöts när den lagen tillämpades.

Vattentjänstlagen är en så kallad speciallag. Detta innebär att när en fråga är reglerad i vattentjänstlagen så gäller dessa regler före allmänna lagar som kommunallagen eller skadeståndslagen.

Vattentjänstlagens finns för att säkerställa att vattenförsörjning och avlopp ordnas ur ett långsiktigt perspektiv med hänsyn till både miljö och människors hälsa. Enligt vattentjänstlagen är det kommunerna som är skyldiga att ordna vattentjänster. Vattentjänstlagen reglerar förhållandet mellan kommunen, den som ansvarar för utförandet av vattentjänster, och vattenkonsumenten. Det finns rättigheter och skyldigheter för alla parter. Detta innebär att lagen både ställer krav på utföraren, men är också ett hjälpmedel för att förmå konsumenten att använda anläggningen på rätt sätt.

Något hinder mot kommunal va-samverkan i bolagsform ställs inte upp, däremot skall förändringar i beslutsordningen för taxor, allmänna bestämmelser och verksamhetsområden övervägas.

Lag om offentlig upphandling

1994-01-01 infördes lag om offentlig upphandling (SFS 1992:1528). Lagen gäller för upphandlingsförfarandet inom bland annat kommuner och sådana bolag som

har inrättats för att fullgöra uppgifter i det allmännas intresse. Huvudregeln är att affärsmässighet med utnyttjande av konkurrensmöjligheter ska iakttas vid upphandling och att anbudsgivare och anbud ska behandlas utan ovidkommande hänsyn. Möjligheter till upphandling utan infordrande av anbud, s.k. direktupphandling, är begränsade och får i huvudsak bara användas vid upphandling till låga värden eller vid brådskande oförutsedda behov. En kommun och ett av kommunen ägt bolag anses vara att betrakta som olika upphandlande enheter. Detta innebär att om en kommun vill köpa tjänster från ett kommunalt bolag måste köpet först föregås av upphandling. Möjligheterna att undvika ett upphandlingsförfarande för en kommun som lagt kommunal verksamhet i bolagsform har utretts av bl.a. NOU (Nämnden för offentlig upphandling) på uppdrag av regeringen men ej lett fram till ändringar i LOU. För upphandling av tjänster inom försörjningssektorn (4 kap LOU, Upphandling inom vatten-, energi-, transport- och telekommunikationsområdena) finns undantag från huvudregeln i 4 kap 4A§

av innebörd att upphandling inte behöver göras för vissa fall av köp mellan upphandlande enheter och anknutna företag samt för vissa tjänster som samriskföretag, bildade av flera upphandlande enheter i syfte att bedriva verksamhet som avses i 4 kap 1 § första stycket LOU (dit räknas tex. va-verksamhet), gör från någon av dessa enheter eller från företag som är anknutna till någon av dessa.

Bolagskonstruktion

Bolagskonstruktionen är sådan att medlemskommunerna, som själva har egna bolag, äger det gemensamma driftbolaget där all va-personal samt renhållningspersonal från respektive kommun inrangerats. Ägarandelen fastställs enligt schablon och speglar i stort sett kommunernas innevånarandel. Detta kan även göras gällande delen för renhållningsansvaret och den samverkan mellan medlemskommunerna. Kommunbolagen är egna "resultatenheter" där gjorda investeringar, det vill säga, anläggningstillgångar finns bokförda och det ekonomiska resultatet uppstår. MittSverige Vatten och Avfall AB drivs utan eget vinstsyfte, alla uppkomna kostnader fördelas genom arbetad tid och fastställda schabloner.

Förtydligande; Kommunen kan överlåta ansvaret för vattentjänster på ett kommunalt bolag eller ett kommunalförbund. Men den enskilda kommunen har sin egen beslutande- och äganderätt över tjänster, anläggningar, avgifter, verksamhetsområden och Allmänna bestämmelser Vatten och Avlopp (ABVA), till exempel genom majoritet i styrelse.

Personalfrågor

Inrangering av personal i driftbolaget kan komma att bli tidskrävande och bör förberedas i god tid före verksamhetsövergången. För Ragundas del, där personalen

som berörs av övergången är kommunalanställd, skall överenskommelse träffas mellan kommunen och driftbolaget om hur personalfrågor skall behandlas. Kommunfullmäktige kan lämpligen ge kommunstyrelsen bemyndigande att inom ramen för av fullmäktige uppställda villkor, träffa avtal.

Avtal och åtgärder inför VA- samt Avfallssamverkan

Väljer Sundsvall, Timrå, Nordanstig och Ragunda kommuner att söka samarbete avseende va-verksamheten samt avfallsverksamheten i bolagsform på sätt ovan angetts bör först en handlingsplan tas fram som innehåller en åtgärdsinventering och som redovisar förslag till erforderliga avtal, överenskommelser och andra handlingar.

De för samgåendet grundläggande avtalen och handlingarna som bör arbetas fram redovisas nedan.

- Bolagsordningar för Ragunda Vatten och Avfall AB (det bolag som Ragunda kommun går in med i eventuell samverkan med medlemskommunerna)
- Aktieägaravtal mellan Sundsvall Vatten och Avfall AB, Timråvatten AB, Nordanstigsvatten AB och Ragunda Vatten och avfall AB såsom ägare av Driftbolaget.
- Uppdrags- och samarbetsavtal mellan Driftbolaget och Ragunda Vatten och avfall AB.
- Överlåtelseavtal varigenom anläggningar och ledningar för va-verksamhet i Ragunda kommun förs över till Ragunda Vatten och Avfall AB.
- Markavtal mellan Ragunda kommun och Ragunda Vatten och Avfall AB som ger Ragunda Vatten och Avfall AB rätt att bibehålla, nedlägga och underhålla va-ledningar med därtill hörande anordningar på kommunägd mark i Ragunda kommun.
- Avtal varigenom Driftbolaget ges rätt att utnyttja kartmaterial som redovisar va-ledningarnas lägen i Ragunda kommun, (dock ej för kommersiellt bruk).
- Avtal om överlåtelse av inventarier, fordon och annan verksamhetsutrustning mellan Driftbolaget och Ragunda Vatten och Avfall AB.
- Avtal om fördelning av utrednings- och genomförandekostnader för samgående.

Åtgärder som härutöver måste vidtagas är främst:

- MBL-förhandlingar med berörd personal i Ragunda kommun.

- Reglering av pensionsåtaganden och rätt till semesterersättning för den personal som förs över till Driftbolaget.
- Klarläggande av frågor om försäkringsansvar.
- Framställning till länsstyrelsen om att va-anläggningarna och avfallsanläggningarna i Ragunda kommun allmänförklaras i Ragunda Vatten och Avfall AB:s namn.

Konsekvenser för barn

Utän fungerande vatten, avlopp och avfallshantering som är säkerställd till den nivå som är fastställd genom både EU reglering samt av Sveriges Regering och Riksdag kommer konsekvenser för barn att bli betydande, inte bara på kort sikt utan under väldigt lång tid. En påverkan för barn, i dag och framtida barn.

Underlag för beslut

Samhällsbyggnadsförvaltningens tjänsteskrivelse 2022-05-09

Beredande handläggare

Kees Slinger

VA/Renhållningschef

Samhällsbyggnadsförvaltningen

EvaLinda Grensman

Förvaltningschef

Samhällsbyggnadsförvaltningen

Beslut skickas till

Beredande handläggare samt Förvaltningschef Samhällsbyggnad